

DRAŠAR

Napsala
Tereza Nováková.

Kaplan se nevzpouzel, řka, že je i by vás přes hranice pouštět! Stejně se domnívám, že vás pan páter provinciál o tom neví, kam máte namířeno a co v Uhrách hledáte."

"V rádě jest známo, že v literatuře česko-slovanské praejuji a se Slavjaný mnichy spisy si vyměňuji. Ty arcif, milý Josefe, o mých dlech nevíš, a nikdy jsi jich nečetl," pravil Michl citlivě. "Zanehmerne toho, a pojďme dál, ihou běži do háje."

"Doufám, že podaří se mi osvětliti příběhy města našeho věnného ještě z jiných stránek, než jaké v nich poznal bývalý náš medikus, doktor Eiselt."

Zamčel se náhle, a udeřiv ruce stromy lavičku, usedl na ni a podeprál si bratránku hlavu o ruku. Mladý Kersner zahleděl se do bratránky" udíven; pak usmál se: "Jaké to černé hríchy na naše město asi vyzradíte, bratránku? Již prve jste nadhodil, že jste v listinách podivuhodných okolnosti se dopátral, — a to snad i o rodině naší. Jsem opravdu zvědav!" a usmívaje se škádivě, usedl si vedle piaristy.

"Ne hríchy, milý Josefe, jen upřímnost, pravidlost," odpovídalo Michl, maje stále ještě hlavu ve dlaní složenu. "Když všecky vlast česká svobodu probuzeného svědomí vyznávala, i naše Polička tak činila sloven, skutkem i utrpením. A předci naši z rodu Drašského-Janelovsko - Sledického dle mého zaručeného domnění se tomu nevymykali."

Kaplan přestal se usmívat a hleděl pozorně na Josefa Justina; nerozuměl patrně. "Přiznávám se, bratránku, že nevím, kam cítit," řekl po chvíli.

"Když celé Čechy šly ve stopách mistra Husa, jehož slávy je plna Evropa, ve stopách Žižky, vojvody, a biskupa Komenského, učitele národů, i Polička byla pod oboji, její měšťané, kněží, učitelé. Pan doktor Eiselt mylně se vyjadřuje, řka, že byla akatholická. Co jest 'katholická' jiného než 'o-beená'? A ona držela se církve tehdy všeobecně, obecnou blaženost postyktující!"

Keršner teď porozuměl a usmál se opovržlivě:

"Pan bratránku, jestli kdy byla Polička akatholická, nebo, jak vy tomu říkáte, podobojí, je tomu již dávno, a lip bude na to zapomenout."

"Což nebyla víra podobojí, ta víra v pravdě česká, teď obnovená v církvích evangelických, jichž jest na památku našem několik?" tázal se Michl a zdvihl nyní hlavu. "Sám znáš Borovou, Telec, — počet duší přesahuje čtyři tisíce!"

"Bohužel, pane bratránku, ale my, kněží katoličtí, nemůžeme se z toho radovat, nebo to schvalovat! Není to vůbec k ničemu. Naši lokální kamenické máme při půltřetině tisíc katolíků taky asi stáhli. Neodpovídá, snad nemohou noběmou pro matku. Když slíbil po desátém červenci zkázu rodiště, psal opět, dlonzne, naříhavé: dychtivě čekal, jak ještě potřeší, posílí svou lásku a účasti, — neodpovídá zase..."

Jak bude s nimi dale? Přijde k němu, i když jeho osud ukáže se nevhodný? Dá mu svou lásku, sebe všecku, za to, co nedlouho pro ni, pro svoje osvození podstoupí? Číklam se v té něžné, bláhivé dívce? Byla by k němu přišla jen k zajištěnímu krku, bez boje, se svolením matky, která jejich známosti nikdy nepřála?

Michl si říkal, jak bude žít, nejdříli Míma přece.... Žít ve zřízeném domě, na obtíž otcí, sestře, na jejichž tvářích stále čte horoucí přání, aby odjel do kolaje, k nětelskému úřadu se vrátil, aby ne se nezměnilo.... Dojde k tomu přece, můj suad nevraživý Josef pravdu? Ne, jeho Josefa Justina ne odvrátí od dávajících úmyslů!

A vy je do Uher jedete navštívit! — O, to vám, pane bratránku, nebude k dobrému, a rád by tomu neměl připustit, neměl

za úplné tmy, vrátil se domů. Konec prvého dílu.

Kapitola. II.

I.

Při stupních, vedoucích vzhůru k slovenské faře pešské, stály dva muži a horlivě, třebáže hlasem přidušeným, hovořili. Byl již první týden v prosinci, ostrý vítr vál, přinášejí i ojedinělé vločky sněhové, mezi však ihned se rozplývaly, muži nedbalí, stále rozloumvali, přidružujíci si chvilemi rukou nebo kapesník k ústům, aby zahráli vzduch vdechovaný. Prodavač Němec, jenž měl svůj stánec před farou, zvedl na ně polhlízel; snášil se pochytit, o čem spolu hovoří, leč nerozuměl, a zdálo se mu, že to není madarské, ba ani slovácké!

Starší z mužů, něco více než třicetiletý, všecky černě oděný, tma-vokadeřavý a tmavooký s přijemným úsměvem kolem zvlhněných rtů, jednou nohou již stoupal vzhůru k uzavřeným dveřím fary, a zase se zarazil, couvl; podíval se na klidnější k přízemním oknům a vzal svého společníka za ruku: "Pojd'te se mnou, pane učiteli, učíte mi cestu, abych do nepravých dveří nevstoupil," pravil Kadavý.

"Naše slovenská fara je chudá a malá," usmíval se oslovený, muž ještě mladý, rusovlasý, s tváří takzdejší hladce vyholenou, "v ní nezbližte!"

"Pojímá mne skoro bázeň, když předstoupit mám před velikého větce a převee našeho! Bude to poprvé, co se s ním blíže setkám — — —"

"Myslil jsem, pane professeure, že jste byl našem chrámě na kázaní jeho, — alepoù se mi zdá, že jste mi vyzpovával, jak jste byl rozohněný řeči našeho faráře a jak jste pochopoval, že také celá obec byla unesena."

"Slyšel jsem řeč jeho, již on kázaní nazývá, ale ostýchal se přistoupit a jeho s osobou svou seznámiti, — tím více, že zdál se být i umaven, nemocen."

"Ulehává po službách božích skoro vždy; dává se strhávat i závoni, jež do té míry, že nemohl se ještě vrátit do úzké rodinné světnice k otcí, sestře, přes to, že uznával, jak vlnké a poněkud chladné ovzduší luk mu uskodí. A rozesknula ho k Keršnerova hana evangelická, nýbrž trapné vědomí, že klame svými hovory nejen rodinu, ale i rád, a že dle práva neměla by mu cesta být dovolena. Rád si ovšem stále, že bude se dál vzdělávat, řečem přinučovati, se slavnými lidmi blíže se poznávat, — opakoval to po měsíci i jiným, — ale věděl, že nemluví pravdu a obával se, aby skutečně jeho úmysly nevyšly na jevo dříve, než bude na čase obeznámiti s nimi celou veřejnost. Bodlo jej i určité tvrzení Keršnerova, že nebude s to, aby žil mimo rád v ochuzeném městě, v ochuzeném Drašarovském domácnosti. Od máje pevný donfal, že v ní bude žít šťastně, svobodně, — a nikoli sám....

Ještě než došlo z rádu dovolení k pobytu v rodišti, k cestě do lázní teplicko-trenčínských, psal Míša Frankové, vylíčil ji, jak upravil domácnost v domě rynckém, slíbil, že v Uhrách přestoupí, a tím spojení jejich manželského umozní. Neodpověděla; snad nemohla noběmou pro matku. Když slíbil po desátém červenci zkázu rodiště, psal opět, dlonzne, naříhavé: dychtivě čekal, jak ještě potřeší, posílí svou lásku a účasti, — neodpovídá zase...

Jak bude s nimi dale? Přijde k němu, i když jeho osud ukáže se nevhodný? Dá mu svou lásku, sebe všecku, za to, co nedlouho pro ni, pro svoje osvození podstoupí? Číklam se v té něžné, bláhivé dívce? Byla by k němu přišla jen k zajištěnímu krku, bez boje, se svolením matky, která jejich známosti nikdy nepřála?

Michl si říkal, jak bude žít, nejdříli Míma přece.... Žít ve zřízeném domě, na obtíž otcí, sestře, na jejichž tvářích stále čte horoucí přání, aby odjel do kolaje, k nětelskému úřadu se vrátil, aby ne se nezměnilo.... Dojde k tomu přece, můj suad nevraživý Josef pravdu? Ne, jeho Josefa Justina ne odvrátí od dávajících úmyslů!

Dlouho v samomluvách boudil po zvlhlých lukách, pozdě, téměř

turných jsem se dočetl!"

"Jsem čech rodem; ale, jakmile po příchodu svém do Uher seznámil jsem se s nešťastnou větví slavjanou, z jejíhož tábora vlastní synové utíkají, zaslíbil jsem se, že nebudu napomáhati její úplné zkáze. Jsem čech, — a nepochopuji, že pan Kollár, rodem Slovák, řeč mateřskou jako Popelku do kuchyně odkazuje a do síní báseňtivý a věd ji nepřipomí."

"Slavjanou půvěc náš vzájemnost slovenskou ohnivě vyhlašuje, a najisto žádnému kmeni slavjanůmu ublížit nechce!"

"Ale svou 'Slávy deeru', svolé báseň a spisy všecky psal celým náročeným, ažnož klativě, a když jsem se opovážil se mu ozvat miněným vlastním a za domovinu jeho se přimluval, ihned katolicko-Bernoláčkom Štúrovštinu, která jednotu a vzájemnost oslavuje, mi ve tváři vmetl! Jako bych já byl katolíkem, odpadlíkem od evangelia!" pravil Kadavý prudce a snášil se blasnatý rozcílený přítlušti. "Ne, velebný pane professeure, nechtějte po mně, abych s vámi do fary vstoupil, — nedobré byste sobě připravil uvítání. Ale zastavím se pro vás, nezdržíte-li se příliš dlouho, a vyprovodím vás k domovu. Vím, že se tu v Pešti-Budíni nevzýnáte."

"Ó, do ulice Václavské, k Záteckému cestu ještě si naleznu, — žertoval professor. "A kdybych zbloulil, již trošeck madarských vět jsem se naučil, abych kolemjdouc se vyzptával! Ale bude mi příjemno, doprovodíte-li mne, pane Kadavý!"

"Učitel odcházel, bráně se proti vichru, a jeho soudruh, oprášujíci jednotlivé vločky s těžkého pláště, zavzvonil a zaklapal na dveře fary. Mladý sluhu mu otevřel, ale neporozuměl hned řeči jeho; teprve, když mu příchozí zvaha opakoval, že ho žádá, aby důstojnému vlastnímu obleku, dosti již ošpanělým, odřázelala se od velmi lesklých, vysokých čížek, které nosil rád i doma, a na nichž sluga Slovák dálval si záležeti, aby byly vždy 'řádně maštěné'."

"Michl seděl mléky, v nesnázích, Kollár roztržitě hovoroval ústou svou rukou v papírech na stole. Konečně, vyzápal v temeni. Mdlá čerň obléku, dosti již ošpanělým, odřázelala se od velmi lesklých, vysokých čížek, které nosil rád i doma, a na nichž sluga Slovák dálval si záležeti, aby byly vždy 'řádně maštěné'."

"Patriarcha náš duchem stále mladý jest, ale tělem převlečený chátrá, a vše času na lůžku tráví, jak dopsal mi přátel. Já, důstojný pane, nejsom bytem v Praze, Kollár ještě vysokým bytem v Rychnově nad Kněžnou, v horách Orlických. Po slední pak měsíce trávil jsem v starého otce svého v Polici, rodiště svém, skoro úplně zmíčeném velikým požárem."

"To jsou zprávy neblahé! Z jara Praha naše těžce zkoušela povodní, — i my příspěvek svého skrovného mladého bratřímu jsme poslali! — Teprve, milý pane, o nové polohromě mi vypravujete! A můj šlechetný přítel Jungmann na loži! Což ostatní pracovníci na roli dědičného Slovanského našeho? — pan profesor Český, a když i listek z náprsní kaply spodního svého kabátu dohýval, aby nařízal, aby důstojnému vlastnímu obleku, dosti již ošpanělým, odřázelala se od velmi lesklých, vysokých čížek, které nosil rád i doma, a na nichž sluga Slovák dálval si záležeti, aby byly vždy 'řádně maštěné'?"

"Michl se lehce rozkašal únavou z vásivné své reči a opěl se na poštárován pozadí své lenošky. Michl kýval hlavou: "Míšně, že všecka nářečí slavanská navázajem si mohou prospívat, — i pan Gaj na jihu téhož jest přesvědčení. On s jednocené cíli 'slogu' horlivě strojí v své Danieli a v Novinách Illyřských."

"Slechetný to Vášslavjen a přítel dobrý," liboval si Kollár s blýskajícima očima. "Tam dole rozstěpování největší, přemoženo-li tam bude Gajem a jinými, i my zde lehceji se sjednotíme na čtyřech hlavních nářečích. Děkuji vám, milý pane a příteli, že i vy ve svém 'Pravopisu illyrském' k dílu ruce jste přiložili. Jasné mi říká, že jednoty opět docílíme, kazimíry umlčíme. Tím nikoli netvrdim, že by nářečí české mnichého nemohlo získati od sloveniny bohatší, plnější ryzejší a původnejší."

"Kollár se lehce rozkašal únavou z vásivné své reči a opěl se na poštárován pozadí své lenošky. Michl kýval hlavou: "Míšně, že všecka nářečí slavanská navázajem si mohou prospívat, — i pan Gaj na jihu téhož jest přesvědčení. On s jednocené cíli 'slogu' horlivě strojí v své Danieli a v Novinách Illyřských."

"Pomýšlim na práci podobnou; jen čas mi potřeba a pramenů. Doufám, že i zde, seznámí se se Slováky, mnohých zpráv natudu a za prázdně v domově je zpracujeji."

"Tedy přijel jste sbírat látku k spisování," prohodil Kollár napolo tázavě, napolo pochybovače. "Nevím, jak pořídíte, — molo zde v Pešti Slováků vzdělaných, i mezi nimi nedosti dobré vůle. Já sám, mnoho jsa zaměstnán a velice churav, na ruku bych vám být nemohl." Českostým blesk výslehl při tom z pronikavých očí básníka-kazatele, a koutky energických jeho úst stály se výraz skoro tvrdý.

(Pokračování.)

Tento týden započiná vycházení povídka: "Petr a Petrolina."

"I já jsem toho přesvědčení," přitakal mu horlivě. "Jíž před svým 'Literaturním Letopisem' a pak v něm samém, myšlenku velikého Illyrstva jsem prohlašoval, vydal, jak vám, důstojný pane, významo, 'Pravopis illyrský'. Ale v Praze některí literatoři, pan Malý Jakub-Budislav na příklad, tvrdili proti mně, že nikoli Illyrei, leč Chorvati, Srbové, Bulhaři, Slovinci jsou kmenem slavanským, chtějíce tak drobiti, kde vše potřebno jest pevně spojení. Nebude zajisté na záhubu menších kmenů slavských, uživati-li budou jednoho, v písemnictví již vymírajího nářečí, — svoji bytost přezechovat! A slyším s politováním, že i tady na Slovensku rozkol a ne-přátelství k české spisovné řeči se vznáma!"

Kollár skoro vyskočil se své lenošky: "To onen Kadavý, učitel naší školy! — — — Míval jsem je rád, doufal jsem, že prospěje nářečné naši církvi slovenské, ohořované jak Němeči, tak Madary. On v opak svá rozsvé mezi mnou a církvi, — sám jsa evangelík, rozšířuje neblahou pro nás katolicko-Bernoláčkom Štúrovštinu! Nejdříam trpět rejdú jeho, nejdříve školu nedělní, kterou na svou pěst zřídil, z budovy naši školní vypovím!"

Michl nevěděl, jak se vyjádří, aby snad svojí obranou Kadavého Kollára ještě vše nepopudil. Podotkl jen po chvíli: "Dosud církve evangelické na Slovensku spíše byla pojítkem s čechami...."

"Toť mou pýchou, radostí a nadějí," vpadl Kollár horlivě. "Naše bible a jiné spisy náboženské psány jsou nikoli slová